Houten neemt afscheid van zijn kastanjes aan de rondweg – op een na

De mooiste groeiplaats van Nederland is voortaan een showcase van diversiteit

Met de kennis van nu was vroeger alles makkelijker. Dat geldt in ieder geval voor de aanplant van de ongeveer 3500 *Aesculus hippocastanum* 'Baumanii' aan de rondweg van Houten. Deze bomen, op wat waarschijnlijk de mooiste en meest in het oog springende groeiplaats van Nederland is, werden onbedoeld een voorbeeld van wat de kastanjebloedingsziekte met Baumanii's kan uitrichten.

Auteur: Hein van Iersel

6 min. leestijd

Gelukkig is dat nu achter de rug. In februari van dit jaar werden de laatste bomen geplant op de dijk die langs de rondweg om Houten ligt. In totaal werden ongeveer 1600 bomen geplant. Dit keer niet in een monocultuur, maar met veel variatie. In 2002 werd voor het eerst melding gemaakt van een ernstige aantasting van kastanjes. Op de stam van kastanjes verschenen bruinzwarte roestvlekken en de bomen begonnen te bloeden. Het uitbreken van deze ziekte zorgde voor een ware paniek in de groene sector, mede omdat de gemeente Den Haag – dicht bij de landelijke politiek – als eerste aan de bel trok. Maar Peter Rakké, boombeheerder van de gemeente Houten, was bijna een goede tweede, toen hij constateerde dat de helft van zijn kastanjes was aangetast. De stichting Aesculaap werd opgericht en hoewel de oorzaak van de ziekte snel werd gevonden, kwam het nooit tot een echte oplossing. Wel zijn er allerlei methodes ontwikkeld om de ziekte te bestrijden, variërend van regelrechte kwakzalverij, tot goedbedoelde en soms ook wel tijdelijk effectieve pogingen om de vitaliteit van de bomen zover op te krikken dat ze behouden konden worden. Ook Houten heeft in de afgelopen tien jaar het nodige geprobeerd. Bomen werden ingespoten en ingesmeerd met allerlei mengsels, zoals knoflook en schapenmest. Ook het ploffen van de grond rondom de kastanjes met verrijkte humuscompost werd geprobeerd.

Kapitaalsvernietiging

Met de kennis van nu is dat misschien allemaal weggegooid geld geweest. Hoewel: Henry van Blitterswijk, de huidige boombeheerder van de gemeente Houten, is het daar niet mee eens. 'We konden toen niet anders. Politiek was het ook niet haalbaar om al die bomen meteen te kappen. Dat zouden de burgers ook nooit geaccepteerd hebben.'

Eigenlijk is de rest ook allemaal geschiedenis, want door een slimme vondst van diezelfde Van Blitterswijk kreeg Houten voldoende budget om zich eens en voor al te bevrijden van het litteken op de Houtense ringweg. Rijkswaterstaat wilde in verband met een renovatie van een kanaal een dubbele rij populieren terugbrengen naar een enkele rij. Regelgeving – in dit geval de Boswet – schrijft voor dat de beheerder dan hetzelfde aantal bomen moet compenseren. Een uitgelezen kans voor de gemeente. Van Blitterswijk en de gemeente Houten sloten een deal met Rijkswaterstaat. Collega Richard Zwartekort van Houten heeft een overeenkomst opgezet om de herplant te financieren. De kanaalbomen werden gecompenseerd aan de Houtense ringweg, Houten zou op zijn beurt Rijkswaterstaat ontzorgen in het vergunningentraject. Volgens Van Blitterswijk was dat inmiddels ook hoog tijd: 'Door kastanjebloedingsziekte en de secundaire aantastingen die daar weer het gevolg van waren, waren de kastanjes risicobomen geworden. Veel bomen staan wat verder van het drukke verkeer op de ringweg af, maar in sommige gevallen stonden ze vlak langs de rijbaan. Uit trekproeven bleek dat kastanjes die waren aangetast in sommige gevallen al tijdens de proef het loodje legden.'

Essentaksterfte

In totaal zijn in de plantseizoenen 2014-2015 en 2015-2016 in totaal zo'n 1600 bomen geplant en de oude kastanjes verwijderd. Houten koos dit keer logischerwijs niet voor een monocultuur van één soort bomen, maar voor een groot aantal verschillende soorten. Van Blitterswijk: 'Ik had in eerste instantie advies gevraagd aan een landschapsarchitect met wie wij veel samenwerken. Hij kwam met de suggestie om *Fraxinus excelsior* 'Westhof's Glorie' aan te planten. Hij had klaarblijkelijk nog niet van essentaksterfte gehoord. Maar voor ons was het duidelijk dat we voor diversiteit zouden gaan. Dat is goed voor de risicospreiding en het voorkomen van verspreiding van ziekten.'

Een leuke ontwerp-touch heeft Houten toegepast om bij iedere zijstraat een aantal accentbomen te plaatsen. Ik fotografeer Henry van Blitterswijk toevallig bij een zijstraat waar tien prachtige, van onderaf geveerde rode beuken zijn aangeplant. Het idee hierachter is dat burgers bewust of onbewust gaan herkennen welke bomen bij hun zijstraat horen.

Ook op het gebied van aanplanten heeft de boombeheerder zijn best gedaan om kwaliteit achter te laten. Alle groeiplaatsen zijn vooraf losgespit met de kraan en zo nodig is nog wat extra schimmeldominante humuscompost doorgemengd. Alle bomen zijn verder vastgezet aan twee niet-behandelde boompalen en voorzien van een Greenguard gietrand. Van Blitterswijk kon de totale kosten drukken doordat de aanplant met de eigen ploeg is uitgevoerd.

Van Blitterswijk: 'In het bestek voor de boomkwekers heb ik laten opnemen dat alle bomen 's ochtends direct op het werk werden afgeleverd, in plukjes van tien op de dag van het planten.' De eigen bomenploeg van Houten kon op één dag zo'n honderdvijftig bomen planten. Daartoe werd wel een lokale aannemer met een kraan ingehuurd. De bomen werden daarom per lading van honderdvijftig afgeleverd.

Bestek

Terug op het gemeentehuis laat de beheerder mij de bestekseisen zien die hij heeft gehanteerd bij

BEPLANTINGSLIJST

Quercus robur
Quercus cerris
Quercus palustris
Tilia x europaea
Tilia cordata 'Greenspire'
Tilia americana 'Redmond'
Tilia cordata
Acer rubrum
Acer platanoides
Acer campestre 'Queen Elisabeth'
Alnus subcordata
Prunus avium plena
Prunus avium
liquidambar styraciflua
Sophora japonica
Fagus sylvatica 'Atropunicea'
Pterocarya stenoptera

De bomen zijn bovengronds verankerd met twee palen met een gietrand, om in de eerste jaren van het groeiseizoen voldoende watervoorziening te garanderen.

Aangetaste kastanje uit Houten (archieffoto uit 2009)

de aankoop van de 1600 bomen (zie kader). 'Van iedere lading bomen werd van een paar kluiten de draadkluit losgeknipt en kort geschud met de kraan. Als de kluit bij meerdere bomen meteen uit elkaar viel, kon de hele lading meteen weer terug. Ik heb niks aan een kluit die volgeschept is, zoals je vaak ziet.' Niet alle bomen zijn overigens als kluit geleverd. De lindes bijvoorbeeld zijn aan de wortel geplant. Volgens Van Blitterswijk heeft hij bewezen dat dit perfect mogelijk is, want de bomen die aan een kale wortel zijn geleverd, zijn totaal niet ingeboet. In totaal heeft Houten vorig jaar op dit project ongeveer drie bomen ingeboet. Dat komt overigens ook in belangrijke mate doordat er in 2015 zeer intensief is bewaterd, maar liefst acht keer. Doordat een tractor met giertank makkelijk tussen de bomen heen kan rijden, is dat makkelijk te realiseren. Direct achter de ringweg ligt een sloot, dus water is altijd bij de hand.
Volgens Van Blitterswijk is het bij nazorg belangrijk om op tijd te beginnen en te monitoren. Van Blitterswijk: 'Een boom gaat immers niet met vakantie.'

Aanbesteding

Hoewel het al met al dus om een groot project ging, was er voor de gemeente geen eis om open-

Alle kastanjes zijn de afgelopen jaren gekapt, op één wilde paardenkastanje na. Deze is op een iets verhoogde plek bij een zijstraat geïntegreerd in het plan. De bomen die in het najaar van 2015 zijn aangeplant, zijn door Boomkwekerij Udenhout geleverd. Om de nieuwe bomen optimaal te laten groeien, zijn de groeiplaatsen doorgespit. Waar nodig is grondverbetering uitgevoerd.

BESTEKSEISEN

EISEN TEN AANZIEN VAN DE KWALITEIT

Eisen kale wortel

- Een wortelgestel moet vrij zijn van ziektes en aantastingen (wortelknobbelbacterie).
- Een boom moet rondom een fijn vertakt wortelgestel (met haarwortels) hebben.
- Een boom in de maat 18/20 – 4 x verplant, bij een maat van 20/25 – 5 x verplant.
- Bomen mogen niet volledig op het zand zijn gekweekt.

Eisen kluit

- De draden van de kluitbescherming mogen niet tegen de stam komen.
- De kluit mag niet volgeschept zijn, maar moet vast en stevig zijn.
- De kluit mag niet uitgedroogd zijn.
- Bij maat 18/20 moet de kluit minimaal 70 cm zijn.

Eisen stam

- De stam mag geen kromming hebben, moet stevig en recht zijn.
- Er mogen geen beschadigingen op de stam zitten.
- Snoeiwonden moeten al aan het overgroeien zijn.
- Geen dubbele toppen en zuigers in de kroon.
- Minimaal 180 cm takvrije stam.
- Er mogen zich geen bamboe of bindmiddelen aan de stam bevinden.

Eisen kroon

- De kroon moet vrij zijn van bamboe en bindmiddelen.
- Klik moet uit de kroon zijn verwijdert.
- De doorgaande spil dient een onbeschadigde hoofdknop te hebben.
- Lengteverhouding kroon/stam 1:1 tot 20 cm stamomtrek; daarboven 2:1.
- Geen zware takken boven lichte takken.
- Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor Boomkwekerijgewassen
- De bomen moeten voldoen aan de eisen van NAKB
- Label dient het volgende te vermelden: ziektevrijstatus, soortechtheid, herkomst, kwaliteit A of B.
- Het moeten Nederlandse bomen zijn.

Ploffen van kastanjes in Houten in 2009 met humuscompost door Boomtotaalzorg (archieffoto uit 2009).

baar aan te besteden. Van Blitterswijk heeft daarom in samenspraak met zijn afdeling Inkoop gekozen voor een meervoudige onderhandse aanbesteding. Wat betreft de eerste helft van het project werd die gewonnen door Ebben Boomkwekers. Boomkwekerij Udenhout was de scherper schrijvende partij voor het afgelopen plantseizoen. De bomen zijn met de eigen dienst en Corné Leenders van Udenhout op de kwekerij uitgemerkt.

Kastanjes

Toen Houten de plannen om de kastanjes te kappen bekendmaakte, kwam er natuurlijk het nodige protest van de burgers. Daarom is afgesproken dat kastanjes die totaal niet waren aangetast door bloedingsziekte mochten blijven staan. Van Blitterswijk: 'De kweker die toentertijd de kastanjes heeft geleverd, heeft – gelukkig voor ons nu – niet zo nauw gekeken. Op een aantal plaatsen waren geen *Aesculus hippocastanum* 'Baumanii' geleverd, maar de veel sterkere botanische variant, de gewone wilde paardenkastanjes dus. Ook deze waren inmiddels bijna allemaal aangetast, op eentje na. Die is op een iets verhoogde plek bij een zijstraat geïntegreerd in het plan.'

Be social

Scan of ga naar:
www.boomzorg.nl/artikel.asp?id=19-5630